

расовой дискриминации [Електронний ресурс] // Сайт ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/program.shtml. 6. *Resolution 13/27 «A World of Sports Free From Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance»* adopted by the Human Rights Council [Електронний ресурс] // Сайт ООН. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/130/28/PDF/G1013028.pdf?OpenElement>. 7. Там же. 8. *Блаттер* шокирован резней на матче в Порт-Саиде, где погибли более ста человек [Електронний ресурс] // Первое информационное интернет-телевидение Петербурга Piter.TV. – Режим доступу: http://piter.tv/event/Prezident_FIFA_shokirovan/. 9. *Послание* по случаю Международного дня борьбы за ликвидацию расовой дискриминации [Електронний ресурс] // Сайт ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/sg/messages/2013/racialdiscriminationday.shtml>. 10. *Новости ООН: расизм окутал спорт* [Електронний ресурс] // Восьмой канал. - Режим доступу: <http://www.8tv.ru/?id=6&news=1432>. 11. Там же. 12. *FIFA to seek assurances that Russia is dealing with racism problem* [Електронний ресурс] // The Guardian. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/football/2013/oct/28/fifa-russia-racism-world-cup-2018>.

УДК 323.1

С. А. АСЛАНОВ

ОСОБЛИВОСТІ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ: ЗАБОРОНА ІДЕОЛОГІЙ

Аналізуються спроби стабілізувати етнополітичну ситуацію в країні шляхом внесення змін до законодавства, яке регламентує сферу етнополітичних відносин. Автор доводить, що більшість поспішних ініціатив, на зразок заборони ідеологій та політичних сил, що дотримуються цих ідеологій, загрожують етнополітичній стабільності, оскільки суперечать конституційним принципам та демократичному розвитку поліетнічної держави.

Ключові слова: етнополітична стабільність, етнокультурні відмінності.

Асланов С.А. Особенности дестабилизации этнополитической ситуации в Украине: запрет идеологий

Анализируются попытки стабилизировать этнополитическую ситуацию в стране с помощью внесения изменений в законодательство, регламентирующие сферу этнонациональных отношений. Автор доказывает, что большинство поспешных инициатив, наподобие запрета идеологий и политических сил, которые придерживаются этих идеологий, угрожают этнополитической стабильности, поскольку противоречат конституционным принципам и демократическому развитию полиэтнического государства.

Ключевые слова: этнополитическая стабильность, этнокультурные различия

Aslanov Stellas. The peculiarities of ethno-political situation's destabilization in Ukraine: ideologies' prohibition

The attempts to stabilize the ethno-political situation in Ukraine by amending ethno-political law are analyzed. The author proves the major part of rash initiatives like banning ideologies and the parties based on these ideologies threaten ethno-political stability because they are in conflict with constitutional principles and democratic development of polyethnic state.

Key words: ethno-political stability, ethnocultural differences.

© АСЛАНОВ Стеллас Антйович – кандидат політичних наук, доцент Ужгородського національного університету

Запорукою етнополітичної стабільності є дотримання балансу інтересів всіх етнічних спільнот, що проживають на території поліетнічної держави. Принципи рівності, збереження культурної та мовної самобутності етноспільнот, недискримінації за етнічною ознакою закріплені в етнонаціональному законодавстві всіх демократичних країн. Україна не є винятком. Адаже за поліетнічного складу населення, як стверджує О. Картунов, держава повинна виконувати роль нейтрального посередника – представника і захисника всіх без винятку етнічних спільнот, що проживають на її території. Однак на практиці таке спостерігається далеко не завжди. Дослідник констатує, що найчастіше державою керує або використовує у своїх цілях якась одна етнічна спільнота, точніше її еліта¹. Це провокує процеси етнічного невдоволення та політизації етнічності всередині інших етноспільнот, які почуваються дискримінованими та скаржаться на порушення своїх прав.

О. Картунов характеризує процеси політизації етнічності, які призводять до посилення напруги, етнічних конфліктів, а отже, етнополітичної нестабільності, як протидіючі². Вони виникають там, де спостерігаються найменші прояви нерівності та дискримінації етнічних спільнот. З цього випливає, що у моноетнічних державах політизація етнічності та етнополітична дестабілізація не трапляються. Тоді як поліетнічним державам, навпаки, доводиться бути максимально зваженими в етнонаціональній політиці під час прийняття будь-яких рішень, які можуть зачіпати інтереси етноспільнот, що населяють їх території.

Внутрішня етнополітична стабільність великою мірою залежить від вирішення проблем, пов'язаних з налагодженням комунікації у поліетнічному суспільстві, подоланням міжетнічних бар'єрів, розвитком демократії в умовах етнокультурного плюралізму та іншими стратегіями, що реалізуються в межах державної етнонаціональної політики, – переконаний Н. Ціцашвілі³. Необхідність підтримувати етнонаціональні відносини у стабільному стані та атмосфері міжетнічної злагоди сприяла появі нових стандартів демократичної етнонаціональної політики, які базуються на толерантності, підтримці та визнанні цінності різноманіття поглядів, культур, мов етноспільнот. Україна особливо вразлива з цієї точки зору – її територію населяють понад 130 національностей. Окрім того, для України характерний яскраво виражений розподіл на макрорегіони, що мають суттєві етнокультурні відмінності. О. Майборода, вивчаючи регіональні виміри поліетнічності в Україні, виділяє три макрорегіони: Центральну Україну, Західну Україну та Східну й Південну Україну. Центральну Україну дослідник характеризує як пасивний в етнополітичному розумінні регіон (більшість населення українці – 82,9%) через відсутність етнічних суб'єктів, які могли б розв'язати етнічний конфлікт, що дозволяє Центральній Україні відігравати роль сполучної ланки між Заходом і Південним Сходом, врівноважуючи їх позиції⁴. Західна Україна має, фактично, моноетнічний склад (89,3% етнічні українці), демонструє високу пасіонарність у питаннях утвердження української етнічної ідентичності у всіх сферах життя⁵. Південна та Східна Україна суттєво відрізняються за етнічними та етнополітичними ознаками (українці становлять трохи більше половини населення регіону – 54,3%; найбільшою національною меншиною є росіяни 40,9%). О. Майборода підкреслює, що українці цього регіону майже повністю русифіковані, внаслідок чого російська мова та культура беззастережно домінують над українською⁶.

Зауважимо, що етнополітичні й етнокультурні відмінності макрорегіонів суттєво посилюються історичною належністю до різних держав – Австро-Угорщини та Росії; участю в історичних подіях, зокрема Другій світовій війні, на боці суперників. На ґрунті пошуку спільного компромісного бачення історії, подій та героїв в Україні дуже часто виникають етнополітичні суперечності та конфлікти, що дестабілізують етнополітичну ситуацію. Політичні еліти, що представляють інтереси того чи іншого регіону, не вперше намагаються узаконити полярне етнокультурне бачення на загальнонаціональному рівні. Це викликає спротив та етнополітичну напругу у інших регіонах, які не лежать в етнокультурній мапі цього рішення і сприймають нав'язування чужої етнокультурної політики як порушення своїх прав.

Яскравим підтвердженням цього може слугувати конфлікт етнічно-історичного забарвлення у Львові 9 травня 2011 року, що супроводжувався проявами міжетнічної ворожнечі, актами вандалізму та сутичками між правими та лівими політичними силами. Безпосередньо його причиною стало втручання Комуністичної партії України, що користується популярністю переважно на Півдні та Сході держави та обстоює проросійську риторичну, в етнокультурну політику Заходу країни. Напередодні етнополітичного конфлікту за ініціативою КПУ до Закону України «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років» було внесено зміни, які зобов'язували органи влади та органи місцевого самоврядування під час урочистих заходів Дня Перемоги використовувати копії прапора перемоги (червоного прапора СРСР) поряд з державним прапором України⁷ Націоналістична партія ВО «Свобода», що користується найбільшою популярністю на Заході країни, у відповідь провела через місцеві ради рішення про неприпустимість використання червоних прапорів. Захід сприйняв нав'язування радянського прапора на офіційному рівні як етнополітичний тиск, дискримінацію та неповагу до своїх етнокультурних поглядів та історичних ідеалів. Адже перемога Радянського Союзу у війні 1941–1945 років часто розцінюється в західних областях держави не як звільнення України від німецьких загарбників, а як захоплення її території Радянським Союзом. Як наголошує К. Вітман, цей етнополітичний конфлікт перейшов з латентної стадії в стадію ескалації через те, що не були враховані особливості сприйняття окремих історичних подій на Заході України⁸.

З цього випливає, що будь-яке рішення на державному рівні, яке порушує етнополітичний баланс, суперечить інтересам, поглядам, культурі різних регіонів України та етноспільнот, що їх населяють, може стати приводом для етнополітичної дестабілізації та конфліктів. Втім, конфлікт навколо обов'язкового використання червоного прапора не став попереджувальним сигналом для КПУ. Політична сила, апелюючи до стабілізації та наведення ладу в державі під час політичної кризи, насправді дестабілізує етнополітичну ситуацію, реалізуючи на загальноукраїнському рівні небезпечні з точки зору етнополітичної безпеки законодавчі ініціативи.

Вони стали відповіддю на знищення пам'ятників радянської епохи під час протестів проти відтермінування євроінтеграції та політики влади, що отримали назву Євромайдану. В місті Києві та інших містах (Кривому Розі, Фастові, Гребінці, Бердичеві, Шепетовці) у варварських спосіб було знесено пам'ятники Леніну. Такий спосіб демонтажу пам'ятників не схвалили навіть духовні авторитети Євромайдану. Зокрема, співачка Руслана засудила акти вандалізму, насилля,

які не відповідають європейським стандартам гуманізму і можуть роз'єднати, розколоти українців⁹. Архієпископ УГКЦ Л. Гузар порекомендував прибрати пам'ятники радянської епохи і експонувати їх в спеціально відведеному місці¹⁰. Партія «Свобода» взяла на себе відповідальність за демонтаж пам'ятника Леніну в Києві, підкресливши, що він був «точкою напруги» у центрі міста¹¹. Політична сила заявляє, що діяла в правому полі на виконання Указу Президента України № 423/2009 «Про додаткові заходи щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні». Цим документом місцевим державним адміністраціям та Раді міністрів АРК було доручено вжити заходів щодо демонтажу пам'ятників і пам'ятних знаків, присвячених особам, які причетні до організації та вчинення голодоморів і політичних репресій в Україні¹². Партія «Свобода» вважає В. Леніна безпосереднім організатором голодомору 1921–22 рр. в Україні, оскільки саме цей діяч видав наказ насильно вилучати і вивозити хліб з України до Поволжя, що потерпало від посухи та неврожаю.

Комуністична партія висловила протест проти «фашистських дій ВО «Свобода» і зажадала від влади рішучих дій для «припинення беззаконня в країні з боку націонал-фашистських організацій». КПУ у властивій для себе манері заявила, що «сьогодні фашисти-молодчики з ВО «Свобода» знищують нагло і беззаконно пам'ятники, марширують з факелами, кричачи «Україна для українців», «Смерть ворогам», «Комуняку на гілляку», «Москалів на ножі», цим самим розпалюючи країні ненависть, нетерпимість та міжнаціональну ворожнечу, топчуть та принижують історичну пам'ять мільйонів громадян України, а завтра, якщо їх не зупинити, будуть мордувати та розстрілювати людей за їх ідеї та думки»¹³. Однак першою на свободу поглядів та переконань на загальнонаціональному рівні етнонаціональної політики зазіхнула саме Комуністична партія, яка не користується популярністю в Західній та Центральній Україні. Тому не може претендувати на представництво інтересів громадян цих етнокультурних регіонів.

Очевидно, що спосіб демонтажу пам'ятників під час європротестів не демонстрував поваги до поглядів населення тих регіонів, для яких радянська епоха є предметом захоплення та позитивного ставлення. Тому з ініціативи КПУ були прийняті закони про внесення змін до Кримінального кодексу України, які передбачають встановлення відповідальності за осквернення або руйнування пам'ятників радянської епохи та за заперечення чи виправдання злочинів фашизму. Якщо перший Закон не викликає особливих заперечень в контексті поточної етнополітично нестабільної ситуації, то другий нормативно-правовий акт викликає стурбованість своїми можливими етнополітичними наслідками.

Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму» доповнив Кримінальний Кодекс України статтею № 436-1, яка встановлює відповідальність (штраф та/або позбавлення волі на строк до двох років) за публічне заперечення чи виправдання злочинів фашизму проти людяності, вчинених у роки Другої світової війни, зокрема злочинів, здійснених організацією «Вафен-СС», підпорядкованими їй структурами, тими, хто боровся проти антигітлерівської коаліції і співпрацював з фашистськими окупантами, а також пропаганду неонацистської ідеології, виготовлення та (або) розповсюдження матеріалів, у яких виправдовуються злочини фашистів і їх прибічників¹⁴. Ініціатори Закону в пояснювальній записці посилаються на те, що законодавство України передбачає заборону пропаганди фашизму: Закон України «Про захист суспільної моралі» забороняє вироб-

ництво та розповсюдження продукції, яка пропагує фашизм та неофашизм (ст.2); Закон України «Про об'єднання громадян» забороняє діяльність об'єднань громадян, метою яких є пропаганда фашизму чи неофашизму (ст.4), – але кримінальне законодавство не містить конкретних норм, які встановлювали б відповідальність за такі злочини¹⁵.

Однак ці зміни до Кримінального кодексу України суперечать Конституції України, засадам етнонаціональної політики, що передбачають гармонізацію інтересів всіх етноспільнот, повагу до їх етнокультурної спадщини та історії. Тому вони не можуть вважатися демократичним етнополітичним інструментом. По-перше, ст. № 436-1 не може застосовуватися в правовому полі, оскільки не містить визначення явищ, за які передбачено покарання. По-друге, ця правова норма не відповідає вимогам до законодавства, оскільки містить емоційно забарвлені вирази та означення, зміст яких не може тлумачитися однозначно. Так, наприклад, на яке визначення «фашизму» посилатимуться в суді, якщо українське законодавство не містить визначення фашизму? Як визначатимуться фашистські окупанти та їх прибічники? Насправді, обвинуваченим за цією статтею в неупередженому суді нескладно буде довести, що йшлося не про фашистських окупантів, а німецьких визволителів України від радянської окупації.

Поява статті № 436-1 в Кримінальному кодексі України є серйозним фактором дестабілізації етнополітичної ситуації в Україні, адже вона передбачає не лише нав'язування етнокультурного бачення одним регіоном іншим, однією етноспільнотою іншим, а й встановлення кримінальної відповідальності за поширення протилежної точки зору на історичні події. Стаття № 436-1, що передбачає відповідальність за публічне заперечення чи виправдання злочинів фашизму, пропаганду неонацистської ідеології, повністю суперечить Конституції України, яка забезпечує кожному право на свободу думки і слова, на вільне висловлення своїх поглядів і переконань, гарантує право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. (ст. 34). І хоча згодом Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму» втратив чинність внаслідок домовленостей з врегулювання політичної кризи між владою та опозицією, ст. № 436-1 з Кримінального кодексу вилучена не була, а отже, продовжує діяти.

Показово, що встановлення заборони та відповідальності за поширення тоталітарних ідеологій популярне кілька років тому в законотворчості, зрештою, було визнане безперспективним та небезпечним з точки зору захисту демократичних свобод в Україні. Критикуючи низку законопроектів з заборони нацизму, фашизму, комунізму та інших тоталітарних ідеологій, експерти апелювали до неможливості розмежування таких понять, як геноцид, расизм, націоналізм, шовінізм, фашизм, апартеїд, екстремізм, неонацизм, ксенофобія, антисемітизм з точки зору виключності, переваг або неповноцінності, дискримінації певних людей за їх ознаками та неможливості встановлення відповідальності за пропаганду ідеологій, адже ідеологія як сукупність уявлень, ідей, припущень, теорій не може вважатися правопорушенням, поки не стає протиправною дією¹⁶.

КПУ не зупинилася на змінах до Кримінального кодексу України, не врахувала застережень експертів, зареєструвавши в Верховній Раді окремих проект Закону України «Про заборону неонацистської і неофашистської ідеології» № 4082. Законопроектом пропонується заборонити неонацистську і неофашистську ідеології на території України. Неонацистська ідеологія документом визначається як

сукупність радикальних ідей, поглядів, настанов, гасел і концепцій, які характеризуються крайнім націоналізмом, антисемітизмом, ксенофобією, біологічним расизмом, прагненням відновити націонал-соціалізм, запереченням Голокосту та ідеалізацією нацистського режиму Третього рейху, окремих його діячів та є сучасним відгалуженням нацизму; неофашистська – як сукупність сучасних радикальних ідей, поглядів, настанов, гасел і концепцій, які характеризуються расизмом, ірраціоналізмом, антигуманізмом, використанням терористичних видів діяльності, проповідуванням культу сили та є ідейними і політичними правонаступниками фашистських організацій, які припинили існування після Другої світової війни¹⁷.

Ці визначення – найвразливіше місце проекту Закону, що унеможливує його прийняття, а тим більше застосування на практиці етнополітичних відносин в Україні. Яким чином розмежувати ці дві ідеології між собою? Неонацизм характеризується крайнім антисемітизмом, ксенофобією, біологічним расизмом, тоді як неофашизм також характеризується расизмом. У чому полягає між ними різниця, якщо расизм, ксенофобія та антисемітизм – явища, що належать одній етнополітичній категорії?

Ініціатори законопроекту апелюють до того, що поширення в Україні ідей неонацизму і неофашизму набуло масштабів, які загрожують національній безпеці держави. У пояснювальній записці до законопроекту стверджується, що діяльність радикальних рухів, їх націонал-фашистська політика не об'єднує країну, а навпаки – посилює протистояння у суспільстві на ґрунті етнічної належності, міжнаціональних відносин, політичних та релігійних переконань, що посилює загострення проблеми відносин «Захід-Схід» в Україні та сприяє розпалювання національної ворожнечі серед громадян, загострює відносини у суспільстві та розриває Україну на частини¹⁸. Метою ухвалення законопроекту «Про заборону неонацистської і неофашистської ідеології» задекларовано недопущення поширення і активізації неофашистських рухів, політичних партій, громадських організацій на території України.

У зв'язку з цим пропонується заборонити діяльність політичних партій, громадських організацій та рухів, які підтримують неонацистську і неофашистську ідеологію (ст. 2). КПУ не приховує, що планує заборонити в судовому порядку всіх ідеологічних опонентів правого спектру – це ВО «Свобода», Правий сектор, ВО «Тризуб ім. С.Бандери», УНА-УНСО, «Патріот України», Соціал-Національна Асамблея, «Українська альтернатива», «СіЧ», «РіД», Київська організація «Білий молот», «Воля», ОУН та інші. Припинення діяльності політичних партій, які підтримують неонацистську і неофашистську ідеологію, за ст. 2 законопроекту тягне за собою припинення повноважень депутатів усіх рівнів, які є членами цих політичних партій, розпуск керівних органів організацій, їх первинних осередків та решти структурних утворень, передбачених статутами цих організацій, а також припинення членства у них.

Заборона поширюється на пропаганду неонацистської і неофашистської ідеології (ст.3) та використання неонацистської і неофашистської символіки (ст. 4.) При чому пропаганда неонацистської і неофашистської ідеології засобом масової інформації є підставою для припинення його діяльності та скасування реєстрації. Проведення масових заходів з використанням неонацистської і неофашистської символіки, публічне відзначення дат, пов'язаних з націоналістичним рухом, публічне виконання гімну ОУН-УПА чи їх частин, прирівнюється до неона-

цистської і неофашистської пропаганди. Неофашистською символікою ініціатори законопроекту пропонують вважати, зокрема прапори, герби, емблеми, формений одяг, знаки розрізнення та іншу атрибутику неонацистських і неофашистських партій, зображення діячів націоналістичного руху (С. Бандери, Р. Шухевича, Є. Коновальця та інших), свастику, Кельтський хрест, поєднання молота і меча, герб та прапор Третього Рейху, прапор дивізії СС «Галичина», емблему СС, нацистське привітання, жест «Тризуб» та інші¹⁹.

Неможливо уявити запровадження настільки дискримінаційного закону в європейській, демократичній, поліетнічній державі, якою проголошує себе Україна. Подібні ініціативи суперечать принципам рівності, плюралізму та етнополітичної стабільності. Адаже ними пропонується ліквідувати з політичної карти всі праві політичні сили, заборонити свободу слова, вільне висловлення поглядів і, щонайголовніше, позбавити найбільшу етнічну спільноту в Україні національної ідентичності, бачення власної історії. Ініціатива є прикладом того, як, намагаючись стабілізувати етнополітичну ситуацію, законодавці, замість пошуку загальнонаціонального компромісу, дотримання нейтралітету між етноспільнотами, вдаються до жорстких, недемократичних методів придушення опонентів, що ще більше посилює етнополітичну дестабілізацію, провокуючи конфлікти та протистояння.

1. Картунов О.В. Вступ до етнополітології: [наук.-навч. посібник] / Картунов О.В. – К.: Ін-т етнополітики, управління та господарського права, 1999. – С. 206. **2.** Там же. – С. 201. **3. Цицушвілі Н.І.** Етнополітична безпека в Україні: поняття, суть, трактування: зб. доповідей щорічних рішешевських академ. читань / Цицушвілі Н.І. – Одеса: Юрид. літ., 2010. – С. 237. **4. Майборода О.** Етнополітична ситуація в Україні: регіональний вимір / О. Майборода // Сприяння поширенню толерантності в поліетнічному суспільстві. – К.: «Фонд Європа ХХІ», 2002. – С.15. **5.** Там само. – С.16. **6.** Там само. – С. 24. **7.** Закон України «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років» // ВВР України. –2011. – №44. – Ст. 470. **8. Вітман К.** Особливості сучасного етапу розвитку етнонаціональної політики України / К. Вітман // Держава і право. – 2011. – №52. – С. 515. **9.** Руслана засудила знесення пам'ятки Леніну [Електронний ресурс] / Радіо Свобода. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25193978.html>. **10.** Любомир Гузар пропонує перенести пам'ятки Леніну [Електронний ресурс] // Зеркало недели. – Режим доступу: <http://zn.ua/UKRAINE/lyubomir-guzar-predlozhl-perenesti-pamyatniki-leninu-v-otdelnyu-park-136514.html>. **11.** Навіщо знесено пам'ятник Леніну в Києві? [Електронний ресурс] // Могилів-Подільська правда. – Режим доступу: <http://mogpod.blox.ua/2013/12/Navischo-zneseno-pamyatnik-Leninu-v-Kiyevi.html>. **12.** Указ Президента України №423/2009 «Про додаткові заходи щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/432/2009>. **13.** КПУ: после пам'ятников Леніну «Свобода» начнет пытать и расстреливать людей [Електронний ресурс] // Главред. – Режим доступу: <http://glavred.info/politika/kommunisty-uvereny-chto-svoboda-posle-pamyatnikov-leninu-nachnet-pytat-i-rasstrrelivat-lyudey.html>. **14.** Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/735-18>. **15.** Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49596. **16.** Висновок Головного науково-експертного управління щодо проекту Закону України

«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо відповідальності за пропаганду ідей нацизму)» №2024 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=3162. 17. Проект Закону України «Про заборону неонацистської і неофашистської ідеології» №4082 від 04.02.2014 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49685. 18. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про заборону неонацистської і неофашистської ідеології» №4082 від 04.02.2014 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49685. 19. Там само.

УДК 322.01

О. В. КУКУРУЗ

ПОЛІТИКА І ПРАВО В СФЕРІ РЕЛІГІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Наведено основні типи взаємодії держави і релігії: систему державних релігій, систему договорів (конкордатів), систему відокремлення. Розглянуто модель, яка існує в Україні, наведено позиції зацікавлених суб'єктів (церкви, влади, суспільства) щодо її зміни, визначено тенденції, які прослідковуються в Україні у публічній політиці щодо релігії. Приділено увагу толерантності – інтолерантності, як необхідним умовам міжконфесійного діалогу.

Ключові слова: релігія, держава, релігійність суспільства, державна релігія, конкордат, відокремленість релігії від держави, толерантність.

Кукуруз О.В. Политика и право в сфере религии: современные тенденции в Украине

Наведено основні типи взаємодії держави і релігії: систему державних релігій, систему договорів (конкордатів), систему відокремлення. Розглянуто модель, яка існує в Україні, наведено позиції зацікавлених суб'єктів (церкви, влади, суспільства) щодо її зміни, визначено тенденції, які прослідковуються в Україні у публічній політиці щодо релігії. Приділено увагу толерантності – інтолерантності, як необхідним умовам міжконфесійного діалогу.

Ключевые слова: религия, государство, религиозность общества, государственная религия, конкордат, обособленность религии от государства, толерантность.

Kukuruz Oksana. The policy and law in sphere of religion: modern tendencies in Ukraine

There are analyzed main types of interaction state and religion, such as system of states religions, system of agreements and system of separation. Also there are defined model, which exists in Ukraine. The positions of subjects, who interested in changes in this model (church, power, society) are studied. The author analyzes tendencies, which are visible in public policy of Ukraine concerning religion. The tolerance – intolerance are considered like necessary conditions for interfaith dialogue.

Key words: religion, state, religiousness of society, states religion, concordat, separation religion and state, tolerance

© КУКУРУЗ Оксана Володимирівна – кандидат політичних наук, старший науковий співробітник відділу правових проблем політології Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України